

et infra: *Qui novit omnia, et futura quasi præsentia videt, per Scripturam nobis hoc etiam prædixit; non autem omnia quæ Deus novit, aut vult, aut imperat.* In quibus omnibus hoc plane agit Cyrillus, ut totam causam ruinæ tribuat humanæ voluntati, et nullo modo divinæ; et hac speciali causa dicit Deum non omnia velle quæ novit. Unde inferius concludit: *Nam, si ad ejus laqueos (dæmonis videlicet) sponte atque negligentia nostra venimus, quem alium, potius quam nos ipsos criminamur? Nonne hoc est quod Salomon scribit: Amentia viri vias ejus devastat, et Deum incusat in corde?* Ostensum autem a nobis est, si Deus determinaret voluntates nostras ad consensum malum, non sine causa posse incusari Deum, eique attribui humanam perditionem.

24. Ex Augustino afferri multa possent: nunc ponderare libet quoddam ejus testimonium ex libro secundo de Peccator. merit., capite decimo octavo, ubi tractans illud Pauli: *Quid habes quod non accepisti?* refert expositionem asserentium id dictum esse, quia Deus dedit nobis liberum arbitrium, et bene operandi facultatem; ipse autem hoc impugnat, dicens, non ideo dictum esse, sed quia non tantum facultatem, sed etiam ipsum velle bonum nobis donat Deus: *Quia alias (inquit) etiam illud dici potest, malam quoque voluntatem Deo auctori esse tribuendam, quia neque ipsa esse posset in homine, nisi homo esset in quo esset; ut autem homo sit, Deus auctor est, ita et ejus malæ voluntates ad auctorem Deum essent referendæ, quod nefas est dicere.* Quod negat ullo modo dici posse de malo velle: *Quia hoc (inquit) propriæ voluntatis est hominis, non operis Dei; neque enim ad hoc eum compellit aut adjuvat Deus.* In quo testimonio, præter Augustini verba, quæ sunt satis expressa, expendo discursum et rationem ejus, quæ in simili forma plurimum valet contra prioris sententiæ fautores; qui omnia prædicta verba Pauli, quæ sunt de operibus pietatis, intelligunt dicta esse ratione illius physicæ determinationis, per quam in nobis operatur Deus velle et perficere; si ergo eodem modo aiunt determinare Deum voluntatem ad actum malum, necesse est ut similiter fateantur, in nobis operari Deum pravum velle, quod (ut Augustinus dicit) *nefas est dicere.* Consecutio patet, quia simili forma colligit Augustinus, si id esset dictum ob donum naturæ, vel liberi arbitrii, sequi Deum esse mali auctorem, sicut et boni. Quod si distinguant de materiali et formali, quomodo Au-

gustinus non vidit illam responsionem rationi suæ posse adhiberi? Vel ergo Augustinus non recte colligit, vel (quod verum est) de ipso actu positivo, quo nostrum arbitrium vult malum, censet esse nefas illum ad Deum auctorem referre (Legatur Augustin., libr. 2 de Peccator. merit., c. 17; libr. 2 de Nuptiis et concup., cap. 28; de Prædest. et grat., cap. 4; de Prædest. Sanct., c. 10; libr. 83 Quæst., q. 3 et 21).

25. Confirmant veritatem hanc egregia verba, et optima ratio ejusdem Augustini ad articulos sibi falso impositos, a. 6: *Sicut prævaricatoribus angelis Deus non intendit illam, qua in veritate non steterunt, voluntatem, ita nec hominibus hunc affectum, quo Diabolum imitantur, inseruit.* Idem art. 10. Sed maxime sunt notanda verba art. 11, qui talis erat: *Quando patres incestant filias, vel servi dominos occidunt, ideo fit quia Dominus prædestinavit ut ita fieret.* In quibus verbis observa, vix amplius contineri, quam materiale peccati. Respondet autem Augustinus: *Si diabolo objiceretur quod talium facinorum ipse auctor, ipse esset inventor, hac se posset exonerare invidia, et talium scelerum patratorem de ipsorum voluntate vinceret, quia etsi delectatus sit de furore peccantium, probaret tamen non intulisse vim criminum. Qua ergo insipientia, quæve dementia desinat, ad Dei referendum esse consilium, quod nec diabolo in toto ascribi potest, qui in peccantium flagitiis illecebrarum adjutor, non voluntatum credendus est esse generator?* Ponderetur hoc ultimum verbum, quo evidenter constat non fecisse vim Augustinum, nec qui eum calumniabantur, in formalitate peccati, sed in voluntate illa, et consensu quo peccatur. Et de hac voluntate loquens, ait Augustinus, qui eam voluntatem Deum in nobis gignere dicit, magis facere Deum peccati auctorem, quam dæmonem; quia multo pejus est voluntatem hominis ad consensum determinare (quod Deo attribuitur, et Augustinus id videtur appellare *inferre vim criminum*), quam allicere vel invitare, quod solum potest facere dæmon. Ad articulum etiam decimum tertium idem repetit, nihilque eorum quæ sunt in peccato vult tribui Deo ut auctori, sed libertati arbitrii proxime, remote vero, vel dæmoni, vel concupiscentiæ; cum tamen nec dæmon, nec concupiscentia proxime inducat et per se ad formale peccati, sed ad materiale, imo nec ipsum liberum arbitrium directe se exercent circa formale, sed circa actus ipsos. Illa etiam sententia, quæ frequens est apud Augustinum: *A Deo sunt omnes potesta-*

tes, non tamen omnium voluntates, hoc optime declarat, quia in ea locutione non est sermo de peccato formaliter, sed de voluntate qua peccatur. Legatur 5 de Civitat., c. 8 et 9; 1. 12 Confess., c. 11, et optime de Spirit. et littera, c. 31.

26. Similia testimonia sunt apud Prosperum frequentia, 2 de Vocat. Gent., c. 4, alias 12: *Quæ voluntas (scilicet humana) in malis actionibus sola esse potest, in bonis sola esse non potest.* Ejusmodi habet complura in libris quibus respondet ad Gallos et ad Genuenses; nam liber ad objectiones Vincentianas idem est cum libro Augustini ad articulos sibi falso impositos. In libro ergo ad objectiones Gallorum legendæ sunt responsiones ad primam, tertiam, quintam, sextam, et in septima notentur verba illa: *Horum lapsum Deo ascribere immodicæ pravitatis est, quasi ideo ruinæ ipsorum impulsor atque auctor sit, quia illos ruituros propria voluntate præscivit.* Et infra: *Ne quemadmodum ex libero arbitrio oritur causa labendi, ita ex ipso videatur et standi; cum illud humanum fiat opere, hoc divino impleatur ex munere.* Et caput undecimum totum est de hac re, ubi notentur illa verba: *Non sunt Dei opera ista, sed diaboli, cujus gaudium est ruina sanctorum.* Et in cap. duodecimo notentur illa: *Si Deus hominem sibi obedientem a veritate deturbat, et bene currentem cadere facit, ergo pro bonis mala retribuit, et injuste punit quod ut fiat impellit. Quid tam perversum, quid tam insanum dici aut excogitari potest?* Interrogo igitur an Deus puniat solum formale, vel etiam materiale peccati? Quid dicit Scriptura? *Quantum glorificavit se, et in delictis fuit, tantum date illi tormentum et luctum* (Apoc. 16). Quid Theologi? Pœna damni punitor aversio; pœna sensus voluntatis, ad creaturam conversio. At converti ad creaturam, eave frui, ad materiale peccati spectat, quamvis conjunctum habeat formale; utrumque igitur punit Deus; injuste ergo punit quod ut fiat impellit. Quis enim negat ad id Deum impellere voluntatem, ad quod eam determinat? Nullus sane efficacior impulsus excogitari potest. Si ergo ad actum malum determinat, ad illum impellit; quomodo ergo illum punit? Nam quod illum puniat ut conjunctum habeat formale, eum non excusat; quia ita impellit ut materiale fiat, ut necessario conjunctum habeat formale: *Sed* (addit idem Sanctus) *in talem sensum trahuntur, qui putant in omnibus hoc esse præscientiam Dei, quod et voluntatem, cum voluntas ejus nunquam velit, nisi bona;*

præscientia autem et bona præscit et mala; sed bona quæ aut ipse facit, aut ut nos faciamus imperat; mala autem quæ omnino ipse non facit, neque fieri suasit aut impulit. Omnia hæc verba sunt consideratione dignissima. Sed nemini immerer, considerentur tantum illa duo verba, *suasit, et impulit*; nam primum videtur pertinere ad moralem motionem, et ex parte objecti; secundum ad physicam, et ex parte potentiæ, et utrumque inductionis genus in Deum posse cadere merito negat.

27. Et his optime consentiunt verba Leonis, serm. 16 de Pass.: *Quod Dominus Jesus Christus furorem frementium pati voluit, in nullo auctor eorum criminum fuit, nec egit ut hæc vellent, sed cessit ut possent, et sic usus est obcæcata plebis insania, quomodo et perfidia traditoris.*

Rursus hoc confirmant verba Fulgentii, 1. 1 ad Monim., c. 13: *In illis* (id est, bonis) *opera sua glorificat* (Deus videlicet), *in istis autem* (id est, malis) *opera sua non condemnat.* Idem fere c. 21, et in toto illo libro, ut c. 4 latius videbimus.

Anselmus, lib. de Casu diab., cap. ult., cum dixisset ipsum velle injusta, quatenus est aliquid, esse a Deo, ait: *Nempe non solum hoc habet aliquis a Deo, quod Deus sponte dat, sed etiam quod injuste rapit, Deo permittente.* Non potuit sane elegantius declarari quomodo velle quod malum est, non inchoetur in nobis a Deo, sponte sua nos prædeterminante, sed a nobis rapientibus, et quasi cogentibus Deum ut nobiscum concurrat. Loquitur autem Anselmus de malo velle, ratione actus materialis, ut evidentiùs constat ex c. 20 ejusdem libri, ubi diserte loquitur de voluntate mala ut est quoddam bonum, dicitur non esse a Deo, nisi permittente. Præterea, dialogo de Liber. arbit., a c. 5, probat voluntatem non nisi a se posse ad consentiendum tentationi efficaciter pertrahi, et cap. 8 specialiter demonstrat impossibile esse id fieri ex motione divina, nam hoc ipso rectum esset, quia jam esset divinæ voluntati conforme, quandoquidem ex illius efficaci impetu ac voluntate fieret.

Ubi etiam optime quadrat dictum illud Bedæ, lib. 1 Var. quæst., quæstione decima tertia: *Deus nos non cogit ad malum, sed potius nos cogimus Deum ut videat malum.* Ex illa enim antithesi, constat late ibi sumere verbum cogendi, ut necessitatem vel determinationem quamcumque significat. Nos enim non cogimus Deum, si stricte loquamur; sed dum

voluntas nostra libera ad peccandum definitur, divinam scientiam objective determinat, ut ipsam videat peccaturam. Sunt etiam optima verba illa Bernardi, libro de Grat. et lib. arb.: *Velle ipsum est quod vel proficit, vel deficit. Porro ipsum ut esset, creans gratia fecit; ut proficiat, salvans gratia facit; ut deficiat, ipsum se dejicit.*

28. Denique non omittam Fausti, Galliarum Episcopi, testimonium, quia, licet ex se auctoritatem non habeat, indicat tamen testimonia et rationes non contemnendas. Igitur, libro primo, capite decimo octavo et decimo nono de Grat. et lib. arbitr., ex professo probat homines Dei voluntate non impelli in mortem, sed propria tantum voluntate ad malum ferri, seu (quod idem est) determinari. Et inter alia inquit: *Quomodo eos in mortem (ut blasphemias) impellit, quos ad vitam non solum nutu jubentis, sed affectu supplicantis invitat?* Et infra tractans locum Lucæ 19; *Videns civitatem, flevit super eam: Hic (ait) constringendi sunt hæretici: si Dominus perituris salutis intercluserat aditum, ergo falso illorum flevit exitium. Si autem eorum perditionem, vero, ut manifestum est, dolore perdidit, non voluntatem suam homini, sed consensum hominis voluntati suæ defuisse monstravit. Quid mirum si pro salute hominum lacrymas fudit, mox sanguinem profusus?* Et infra: *Duas res hic agit sermo divinus. Nam, dum dicit: Quoties volui, et nolui, in Deo propositi bonitas, in homine arbitrii est expressa libertas.* Et lib. 2, c. 2, ita concludit: *Ergo non de violentia prævidendi imponitur homini causa peccandi, sed magis de consecuturis hominum meritis ordo exoritur prænoscenti.* Et infra: *Aliud est quod vult Deus, aliud quod permittit Deus; vult bonum, permittit malum, præscit utrumque.* Et inferius: *Ubi non compulsio, sed consensio peccandi deprehenditur, in querela non auctor, sed prævaricator in culpa est.* Ex adductis ergo testimoniis satis constat mens et traditio Patrum, qui merito nihil distinxerunt in hac causa inter materiale et formale peccati, quia sciebant in subjecta materia unum necessario consequi ex alio; et hæreticos, qui tribuunt Deo nostra vitia, non aliud sentire, quam Deum creare in nobis, vel præmovere nos ad illos actus voluntatis, quibus peccamus.

CAPUT III.

SOLVUNTUR NONNULLÆ OBJECTIONES CONTRA DOCTRINAM CAPITIS SUPERIORIS, ET SCHOLASTICI AUCTORES PRO NOSTRA SENTENTIA REFERUNTUR.

1. *Prima objectio ex Scriptura.* — Multa solent contra sententiam a nobis confirmatam objici, quæ si recte perpendantur, eadem argumenta sunt, quibus hæretici probare nituntur Deum esse auctorem peccati; et ideo, ut hinc magis nostra veritas confirmetur, nonnulla proponemus. Primo, objiciunt testimonia Scripturæ, in quibus actiones peccaminosæ Deo attribui videntur, 2 Reg., c. 16: *Dominus præcepit Semei, etc.*; et c. 24: *Commovitque David, etc.*; Psal. centesimo quarto: *Declinasti semitas nostras a via tua, et similia.* Huc etiam spectat quod Deus interdum dicitur *indurare corda hominum*, Exod. 7, Jos. 11, Rom. 9, etc. Item excæcare, Isaia 63; *tradere in reprobum sensum*, Rom. 1; *decipere*, 3 Reg. 22, Job. 12; *convertere ad odium*, Psalm. 104. Addi etiam solent generales locutiones, quibus omnia opera creaturarum Deo tribuuntur, 1 Corinth. 12: *Qui operatur omnia in omnibus*; Roman. 11: *Ex quo omnia, per quem omnia*; item Jerem. 10: *Non est in homine via illius.* Quod universim tam de recta quam de obliqua via dictum videtur, Ephes. 1: *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

Secunda objectio ex Augustino. — Secundo, objiciuntur nonnullæ duriores locutiones Augustini; libro etenim quinto cont. Julianum, capite tertio, ubi latissime tractat unum peccatum esse interdum poenam alterius, juxta illud ad Rom. 1: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum*, referens sententiam Juliani his verbis: *Quid est quod dicis, cum desideriis suis traditi dicuntur, relictis per divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi?* ipse sic opponit: *Quasi non simul posuerit hæc duo idem Apostolus, et patientiam, et potentiam, ubi ait: Sic volens Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem.* Sentit ergo Augustinus Deum non tantum per patientiam expectare, sed etiam per potentiam in peccata compellere. Unde paulo superius: *Tradit (inquit) Deus, sive deserendo (quod*

solum fatebatur Julianus), sive alio quocumque explicabili, vel inexplicabili modo, quo facit hæc summe ac ineffabiliter justus. Ergo, secundum Augustinum, Deus tradit hominem in desideria prava, non solum negative, id est, deserendo, sed etiam positive efficiendo et movendo. Quod inferius apertius videtur his verbis exponere: *Facit hæc miris et ineffabilibus modis, qui novit justa judicia sua non solum in corporibus hominum, sed etiam in ipsis cordibus operari.* Alia æque difficilia vel obscuriora verba habet idem Augustinus, lib. de Grat. et lib. arbitr., ubi ait, capite vigesimo, *illa esse in Dei potestate, non solum bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, sed etiam illas quæ conseroant sæculi creaturam, ut eas quo voluerit et quando voluerit, faciat inclinari.* Et ibidem ait: *Voluntatem proprio vitio malam in hoc peccatum justo suo judicio inclinavit.* Et c. 21: *Operatur Deus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum.* Alia quæ ad prædefinitionem peccati spectant, attingemus infra c. 5.

Tertia objectio, ex ratione. — Tertio, potest objici ratio desumpta ex necessitate divini concursus ad actum peccati. Nam, si rationes superius factæ quidpiam probant, etiam concludunt Deum nullo modo per se et directe efficere actus peccati, quoniam alias etiam dicens erit auctor peccati, quia efficit actum hic et nunc a quo est inseparabilis malitia. Item, quia si concurrat, ergo vult concurrere ad actum; ergo vult actum illum fieri ab hac voluntate cum his circumstantiis; ergo virtute vult malitiam. Quod si argumentum hic non concludit, ut revera non facit, quia id quod bonum est in actu, per se est separabile a malitia, et Deus suo intellectu et voluntate potest hæc præscindere, eodem ergo modo, etiamsi Deus sua voluntate prædeterminet nostram ad materiale peccati, non ideo determinabit ad formale, neque erit causa ejus. Item in moralibus perinde est inducere aliquem ad malum, et cooperari illi; si ergo Deo malum non est cooperari nobiscum ad actum qui malus est, quod facit concurrente, etiam non erit malum inclinare vel determinare voluntatem nostram ad actum eundem. Accedit Deum non casu concurrere cum homine, quando illum ad actum peccati juvat, sed perfecto consilio et providentia; ergo vel vult adjuvare, quia homo vult peccare, et hoc est impossibile, quia homo non potest velle, nisi a Deo juvetur;

vel, e contrario, vult hominem juvare, volendo ut homo hoc vel illud velit, et hoc est determinare ejus voluntatem ad actum qui est malus.

2. Circa hæc argumenta, præsertim circa testimonia tam Scripturæ quam Augustini, imprimis observo, si quid probant, non solum id esse de materiali peccati, sed etiam de formali, et simpliciter de toto peccato; nam, si corticem litteræ spectemus, interdum videtur esse sermo formalissimus in illis verbis, exempli gratia: *Declinasti semitas nostras a vita tua, et similibus.* Sunt ergo hæc testimonia ab omnibus Catholicis ita explicanda, ut nostræ sententiæ non adversentur, nisi velint ita ea interpretari, ut hæreticis faveant.

Deinde observo, ex superius dictis, esse certissimum, Deum non inclinare moraliter voluntatem hominis aut angeli ad malum actum, nec pro formali, nec pro materiali. Ex hac ergo parte ulterius concludimus multo minus posse Deum alio modo physico ex parte potentiæ voluntatem ad actum malum inclinare, nedum prædeterminare, quia prædeterminatio summa inclinatio est et efficacissima. Unde hæc causalitas habet omnem absurditatem et malitiam, quam prior, et longe majorem; sed hoc in superiori capite actum est. Ad rem ergo præsentem, in omnibus testimoniis citatis, tam Scripturæ quam Augustini, potissimum est sermo de priori modo inductionis et inclinationis, et ideo non tam procedunt contra nos, quam contra sententiam omnium; omnibus ergo eorum argumentorum solutio incumbit.

Exponuntur Scripturæ testimonia de permissione divina.

3. Ad testimonia ergo sacræ Scripturæ, primo in genere dicitur omnia similia loca esse de permissione divina intelligenda. Chrysostomus, hom. 36 in Matth., non longe ab initio: *Quæquam non ipse, sed hominum improbitas horum omnium causa futura esset, se tamen facturum omnia dicit, talis quippe est Scripturarum consuetudo*; Augustinus, de Grat. et lib. arbitr., cap. 23: *Quando auditis dicentem Dominum: Ego seduxi, et: Quem vult indurat, in eo quem seduci vel obdurari permittit, mala ejus merita credite*; Damascenus, lib. 4, cap. 20: *Scire illud attinet, in Scripturæ more positum esse, ut Dei permissionem, actionem ipsius appellet.* Idem fere Prosper ad capitula Gallorum, capit. 11 et 12. Ratio item hoc de-